

Position paper

Rondetafelgesprek Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) Dierwaardige veehouderij

Prof. Dr. Saskia S. Arndt, Hoogleraar Diergedrag
Universiteit Utrecht, faculteit Diergeneeskunde

Innovatie in de veehouderij vraagt ook om innovatie op het terrein van dierenwelzijn

De zes leidende principes zoals die in 2021 door de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) zijn geformuleerd, vormen samen een normatief en praktisch kader voor een dierwaardige veehouderij. Ze sluiten inhoudelijk aan bij het *Five Domains Model* van Mellor et al. (1994, 2015, 2016, 2020), dat aandacht besteedt aan voeding, leefomgeving, gezondheid, gedrag en de daaruit voortkomende mentale ervaringen van dieren. De RDA voegt daaraan een expliciet ethisch uitgangspunt toe: erkenning van de intrinsieke waarde en integriteit van het dier. Dit uitgangspunt bepaalt mede hoe mensen hun omgang met dieren behoren in te richten.

Dierwaardigheid en dierenwelzijn hangen nauw samen. Binnen de dynamische benadering van dierenwelzijn kan (positief) welzijn worden beschreven aan hand van het vermogen van een dier om mentaal en fysiek adequaat te reageren op positieve en negatieve prikkels uit zijn interne en externe omgeving. Het dier moet hiervoor niet alleen over het benodigde aanpassingsvermogen beschikken, maar ook de gelegenheid krijgen om passend gedrag te vertonen. Dit gedrag stelt het dier in staat om met omgevingsfactoren om te gaan en een toestand te bereiken die het zelf als positief ervaart. Dierenwelzijn is daarmee een dynamisch proces, dat ontstaat uit de wisselwerking tussen de capaciteiten en het gedrag van het dier en de omstandigheden waarin het leeft (Arndt et al., 2022; Ohl & van der Staay, 2012; standpunt faculteit Diergeneeskunde, 2012). Diergezondheid is daarbij een lichamelijke toestand die een voorwaarde vormt voor het dierenwelzijn (Arndt et al., 2012; Broom, 2007; Animal health code commission, 2019).

Deze kennis kan bijdragen aan de verdere invulling en praktische uitwerking van de zes leidende principes van de RDA. De principes verbinden zulke kennis met de normatieve uitgangspunten van dierwaardigheid en geven richting aan de vraag welke mogelijkheden en omstandigheden veehouderijsystemen aan dieren behoren te bieden. Kennis over dierenwelzijn, met inbegrip van de samenhang met diergezondheid, is daarmee onmisbaar voor de invulling en beoordeling van een dierwaardige veehouderij.

Belangrijke bouwstenen voor innovatie zijn het dynamische karakter van welzijn, de centrale positie van het individuele dier, diens vermogen en mogelijkheden om zich aan te passen, en aandacht voor positieve ervaringen. Dat betekent dat een dierwaardige veehouderij niet alleen gericht kan zijn op het voorkomen van pijn, ziekte en stress. Ook moet worden onderzocht hoe systemen dieren in staat stellen om passend gedrag te vertonen en positieve ervaringen op te doen.

Voor de wetenschap en de diergeneeskunde vraagt dit om innovatie in de toepassing van kennis over dierenwelzijn: bestaande kennis bundelen, vertalen naar de context van nieuwe veehouderijsystemen, en vervolgens de toepasbaarheid ervan daar toetsen.

Veel toegepast onderzoek is uitgevoerd binnen bestaande systemen; de uitkomsten daarvan zijn niet zonder meer overdraagbaar naar systemen die vanuit dierwaardigheid zijn ontworpen. Daarom is systeemgericht onderzoek nodig, in het bijzonder naar gezondheidspreventie en vroegsignalering van gezondheids- en welzijnsrisico's. Het beantwoorden van deze kennisvragen vraagt om samenwerking tussen disciplines, stakeholders en in het bijzonder kennispartners. Zo worden de dynamische benadering

van welzijn en de RDA-principes geen eindpunt, maar richtinggevende bouwstenen voor de verdere ontwikkeling en toetsing van dierwaardige systemen.

Beoordeling van de concept-AMvB

In juli 2025 publiceerde de onderzoeksgroep Convenant Dierwaardige Veehouderij, waarin wetenschappers van de Universiteit Utrecht en Wageningen University & Research samenwerkten, op verzoek van het ministerie van LNV een reflectie op het conceptbesluit voor de AMvB en de bijbehorende Nota van Toelichting (NvT). De onderzoeksgroep stelde een Dierinhoudelijke Toets (DIT) op, waarin op basis van wetenschappelijke kennis is beschreven wat volgens de onderzoekers nodig is voor een dierwaardige veehouderij. Daarbij zijn onder meer de huisvesting van dieren, diergezondheid, fokkerij en genetica, transport en slacht in beschouwing genomen. Vervolgens is het conceptbesluit voor de AMvB met de DIT vergeleken.

De onderzoekers waren positief over de formele wettelijke erkenning van een aantal gedragsbehoeften. Tegelijkertijd concludeerden zij dat zonder een strakker en dwingend wettelijk kader, dat daadwerkelijk uitgaat van de biologische behoeften van het dier, in 2040 geen sprake zal zijn van een fundamenteel dierwaardige sector.

Ook de concept-AMvB in haar huidige vorm biedt slechts een beperkte operationalisering van dierwaardigheid. Er worden slechts minimale eisen gesteld in vergelijking met de vigerende wetenschappelijke inzichten omtrent het welzijn en de gezondheid van landbouwhuisdieren. Daarmee wordt niet meer dan een ondergrens van dierwaardigheid geformuleerd. Er wordt onvoldoende beschreven wat dierwaardigheid inhoudt en welke consequenties dit heeft voor de inrichting van veehouderijsystemen.

Kennisontwikkeling en samenwerking

De wetenschappelijke kennis op het terrein van dierenwelzijn, met inbegrip van diergezondheid als voorwaarde voor dierenwelzijn, biedt een stevige basis voor de verdere invulling van de zes principes van dierwaardigheid en de vertaling ervan naar de praktijk. Voor nieuwe en innovatieve veehouderijsystemen ligt de opgave vooral in het bundelen en contextgericht vertalen van die kennis, en in het toetsen van de toepasbaarheid ervan.

Al in 2023 organiseerde de faculteit Diergeneeskunde een dialoog over de weg naar een dierwaardige veehouderij. Daarbij ging de faculteit in gesprek met dierenbeschermers, veehouders, politici, dierenartsen, onderzoekers, ambtenaren en andere professionals. Daarop voortbouwend organiseert en faciliteert het Centre for Sustainable Stewardship (CenSAS), een samenwerking tussen de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht en Animal Sciences van Wageningen University & Research, sinds 2024, jaarlijks Rondetafelbijeenkomsten *Dierwaardige Veehouderij om wetenschappelijke disciplines bij elkaar te brengen*.

De faculteit Diergeneeskunde, Wageningen University & Research, de Hogescholen en MBO's binnen het groene domein werken momenteel aan een gezamenlijk kennisconsortium. Het doel daarvan is om wetenschappelijke en praktijkgerichte kennis over een dierwaardige veehouderij gezamenlijk te ontwikkelen, te bundelen en toe te passen.

Hoewel de concept-AMvB slechts een ondergrens biedt, kunnen de beoogde minimumnormen en de afspraken uit het convenant een basis vormen voor een kennisprogramma dat bijdraagt aan de verdere ontwikkeling van dierwaardige veehouderijsystemen. De faculteit Diergeneeskunde kan haar expertise inbrengen op het gebied van proactieve diergezondheid en ziektepreventie, vroegsignalering van

gezondheids- en welzijnsrisico's en de verdere invulling van de gedragsgerelateerde principes van dierwaardigheid.

Dierwaardigheid als ethische randvoorwaarde

Voor een toekomstbestendige transitie geldt dat dierwaardigheid als een onwrikbare, niet-onderhandelbare ethische randvoorwaarde dient te worden beschouwd, die niet ondergeschikt gemaakt mag worden aan, of uitgeruild mag worden tegen andere beleidsdoelen, waaronder ecologische doelen zoals stikstof- of broeikasgasreductie.

Referenties

Raad voor Dierenaangelegenheden. (2021, 18 november). Dierwaardige veehouderij (RDA.2021.076). Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

D.J. Mellor, C. Reid Concepts of animal well-being and predicting the impact of procedures on experimental animals Australian and New Zealand Council for the Care of Animals in Research and Teaching, Glen Osmond, SA, Australia (1994), pp. 3-18

D.J. Mellor and N.J. Beausoleil Extending the "Five Domains" Model for Animal Welfare Assessment to Incorporate Positive Welfare States. *Animal Welfare*, 24, (2015). 241-253.

D.J. Mellor Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the "Five Freedoms" towards "A Life Worth Living". *Animals : an open access journal from MDPI*, 6(3), (2016). 21.

D.J. Mellor, N.J. Beausoleil, K.E. Littlewood, A.N. McLean, P.D. McGreevy, B. Jones, B., & C. Wilkins, (2020). The 2020 Five Domains Model: Including Human-Animal Interactions in Assessments of Animal

Platform Diergeneeskunde en Samenleving, F. Ohl, N. Eendenburg, H. Vaarkamp, A. Pijpers, J. Rothuizen, L.J. Hellebrekers, F.J. van Sluijs, J.A. Stegeman, J. van Putten, F. van Knapen, A.A. Freriks, A. Barneveld, A., J.H.M. Verheijden, P. van Beukelen, J.B. Helms, J. B., & A. Gröne (2009, September). Dierenwelzijn - De Diergeneeskundige Positie. Utrecht: Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht.

https://www.uu.nl/sites/default/files/dierenwelzijn_-_de_diergeneeskundige_positie_sept_2009.pdf

S.S. Arndt, V.C. Goerlich & F.J. van der Staay A dynamic concept of animal welfare: The role of appetitive and adverse internal and external factors and the animal's ability to adapt to them. *Frontiers in Animal Science*, 3, (2022) Artikel 908513.

F. Ohl & F.J. van der Staay Animal welfare: At the interface between science and society. *The Veterinary Journal*, 192(1), 1(2012). 3–19.

D.M. Broom Quality of life means welfare: how is it related to other concepts and assessed? *Anim. Welfare* 16 (S1), (2007) 45–53.

Animal health code commission "Animal welfare (section 7)," in *Terrestrial animal health code* (Paris, France: World organisation for animal health), (2019) 333–491.

Onderzoeks- of adviesgroep Convenant Dierwaardige Veehouderij. (2025). *Bijlage G: 'Dierinhoudelijke toets' en 'keurmerkentoets'* [Ingebracht antwoord]. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit